

Amintiri despre Victor Deznai

De Francisc Drexler

Nu posed documente legate de Deznai Victor (am parasit Romania in 1972 fara a putea lua nici macar poze de familie, doar cu hainele de pe noi si 70 kg de "efecte" controlate cu bucata).

Bunicii mei, Victor si Vilma Deznai

Ce pot adauga din memorie:

D.V. a cunoscut si a conlucrat cu arhitecti si urbanisti celebri in perioada 1929-1939, printre care ii citez pe Jan Wils (stadionul olimpic din Amsterdam, 1928), Le Corbusier si in special Gaston Bardet (fondatorul "urbanismului cultural") cu care impartasea conceptiile despre rolul urbanismului in societate: el vedea urbanismul ca functia sociala si economica a orasului (nu ca o ramura a arhitecturii urbane).

In perioada cind a predat urbanismul la Universitatea Bolyai din Cluj (din cite stiu si la Universitatea Babes, erau inca separate) o facuse ca parte din facultatea de economie, ramura sociologie, ceea ce corespundea integral cu conceptia lui; a trebuit sa paraseasca brusc catedra, fiind exclus in urma condamnarii ginerelui sau, Istvan Gardonyi pentru spionaj in favoarea "apusului" la 25 de ani de inchisoare (a

fost eliberat in 1964); dupa cunoscutul obicei communist, toata familia era de vina!
Cartea comuna (A "D" Terv) a fost inca un motiv...

Intre cele doua razboaie mondiale a participat la congrese de urbanism: daca nu ma
insel, in 1938 a fost ales ca vice-presedinte al asociatiei pentru urbanism subteran
la Paris; tot atunci a participat ca delegat din partea Romaniei la sedintele Ligii
Natiunilor la Geneva (am in minte fotografia delegatiei romane, destul de mare; era
insotit de sotia sa Vilma, bunica mea).

Legaturile cu occidentul s-au rupt in timpul celui de al doilea razboi mondial, s-au
refacut dupa 1945 si s-au rupt definitiv dupa 1947-1948.

Dupa 1956 a fost "reabilitat, reprimat in Uniunea Arhitectilor din Romania si trimis in
"vizita de lucru" in Uniunea Sovietica (a publicat reportaje, articole si monografii in
ziarele si revistele clujene de limba maghiara, in special in "Korunk"). I s-a restituit
pensia de profesor universitar si a continuat sa lucreze la Biblioteca Academiei (m-
a luat acolo nu o data - imi amintesc de Codexurile uriase, printre primele tiparite in
lume - nu le puteam ridica...).

A fost francmason, probabil membru al lojii timisorene; faptul i-a facilitat legaturi si
corespondente (am o carte a lui Jan Wils cu dedicatia "Mein Bruder..." si semnul
celor trei puncte in triunghi obisnuit doar intre membrii confreriei). Printre altii, a

corespondat si cu Meir Dizengoff (pe atunci primar al T.A.), francmason si el. A fost sionist, a donat la Keren Kayemet, in casa lui era cutia albastra; din pacate, mare parte din documentele sioniste si masonice au fost arse in perioada procesului lui Gardonyi in 1950-1951, de frica perchezitiilor... Totusi, ca adolescent am mai gasit in vasta sa biblioteca (citeva mii de volume) material sioniste (de ex. "Der Judenstaat" al lui Theodor Herzl, prima editie, sau harta editata de Jewish Agency , comparind asezarile evreiesti din Palestina-E.I. in 1933 fata de 1923).

Aici e locul sa fac o paranteza: Toata educatia mea i-o datorez bunicului meu Deznai Victor (Dietrichstein la origine): in fiecare vara eram 3 luni la Cluj incepind de la sase ani; cund eram acasa, la Bucuresti, trebuia sa-i scriu (in franceza!). Fratele meu si mai tirziu sora mea isi petreceau mai tot timpul afara, eu eram cu el si ma indruma. Era un om cu o vasta cultura europeana clasica pe care mi-a impartasit-o. Vorbea citeva limbi; in casa si cu majoritatea prietenilor vorbea maghiara, cu noi romana, dar si germana si in mai mica masura engleza. Se considera evreu neolog.

Biblioteca sa a fost donata Bibliotecii Academiei; documentele familiei (inclusiv uriasul pergament cu sigiliu de ceara rosie care incepea cu "NOS RECTOR...."- acordam titlul de doctor in filosofie, s.a.m.d.) precum si portretul lui din perioada studiilor la Sorbona (pictat de un prieten, devenit pictor cunoscut, in 1905) s-au imprastiat printre membrii familiei. A avut 3 fiice (Gizela-sotia lui Gardonyi; Julia (casatorita Winter) si Ana (casatorita Drexler, mama mea).

In tinerețe, a cîntat la vioara - cu citiva prieteni, pentru propria lor placere; eu nu l-am mai vazut cîntind, probabil a incetat in perioada cind a fost persecutat (si exilat intr-un sat uitat de Dumnezeu, in nordul Transilvaniei la inceputul anilor '50). Amintirile mele sunt doar din anii cind a revenit la Cluj.